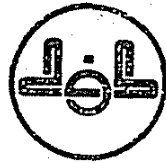

DIYANET İŞLERİ BAŐKANLIĐI
YAYINLARI

DIYANET DERGİSİ

DİNİ, İLMİ, EDEBİ ÜÇ AYLIK DERĐİ

TEMMUZ-AĐUSTOS-EYLÜL 1985

CİLT : XXI - SAYI : 3

YURTDIŞINDAKİ İŞÇİ ÇOCUKLARININ DİNİ PROBLEMLERİ AÇISINDAN TÜRKİYE'YE UYUMLARI MESELESİ

Yrd. Doç. Dr. Osman CİLACI
S. Ü. İlahiyat Fakültesi.

Bu makale, 6-7 Mayıs 1985 tarihlerinde İstanbul'da Marmara Üniversitesi'nce düzenlenen "Yurtdışından Kesin Dönüş Yapan İşçilerimizin Çocuklarının Türk Toplumuna Uyum Sorunları Sempozyumu"na tebliğ olarak sunulmuştur.

1985 Milletlerarası Gençlik Yılı münasebetiyle düzenlenen "Yurt Dışından Dönen İşçi Çocuklarının Uyum Sorunları" sempozyumuna hoş geldiniz der, hepimizi saygı ile selâmlarım. Bu sempozyumda tartışılacak tebliğlerin, ilgili bütün kuruluşlara ışık tutması, alınacak kararların yurtdışındaki çocuklarımız için iyi sonuçlara vesile olması en samimi dileğimdir.

Bilindiği üzere Batı Avrupa Ülkeleri, İkinci Cihan Savaşı'ndan sonra hızlı bir kalkınma hamlesine girişmiş, artan işgücü ihtiyacını da yabancı ülkelerden karşılamaya başlamıştır. Yine aynı yıllarda istihdam meselesi ile karşı karşıya bulunan Akdeniz ve Balkan ülkelerinden Batı Avrupa ülkelerine işgücü göçü de böylece başlamış bulunmaktadır.

Batı Avrupa ülkelerine giden işçiler önceleri sadece istihmalde bir unsur olarak kabul edilmiş, bir müddet sonra da ülkelerine dönecekleri

umulmuştur. Bilhassa biz, yabancı ülkelere giden işçilerimize bu gözle bakmış birkaç yıl sonra onların dönüşlerini beklemiştik.⁽¹⁾ Zamanla bu düşüncemizin doğru olmadığını gördük; çünkü bir yandan yurtdışına giden işçilerin sayısı her geçen gün artış kaydediyor, bir yandan da o ülkelerde kalma temayülleri baş gösteriyordu. Sonuç olarak da ülkemiz açısından önemi küçümsenmeyecek dinî, kültürel, sosyal ve ekonomik meseleler ortaya çıkıyordu.

Yurdumuzdan ilk ciddi işçi göçü 1962'li yıllarda başlamıştır. Türkiye, milletlerarası işgücü potansiyeline geç katılmış olmasına rağmen yurtdışında çalışan işçilerimizin sayısı, 1973 ekonomik krizi bir tarafa bırakılırsa, Batı Avrupa ülkelerinin yabancı işçi alımını durdurmalarına kadar hızla artış göstermiştir. Ha-

(1) Kırş. Orhan TUNA, Yurda Dönen İşçilerin İntibakı Sorunları, D.P.T. Ank., 1967.

len yurtdışında aile fertleriyle birlikte çalışan işçilerimizin sayısı 2 milyonun çok üstündedir.(2)

Yurtdışındaki işçilerimiz, çalıştıkları ülkenin sanayi ve ekonomisine büyük yarar sağladıkları gibi,(3) ülkemizin kalkınmasında da büyük katkıları olmuştur. Ancak işçilerimiz, dili, dini, kültürü, örf ve âdetleri farklı bir cemiyet içinde yaşadıklarından dolayı her an çeşitli güçlüklerle karşı karşıya bulunmuşlardır. Bir ülkede sosyolojik değişmeler kitle hâdisesi çapına eriştiği zaman gerekli olan tedbir ve teşkilatlanmayı Devlet sağlamalıdır. Devlet ekonomik ve sosyal kalkınmanın kemiyeti ile olduğu kadar keyfiyeti ile de ilgilenmek mecburiyetindedir.(4)

Bilindiği gibi çocuk dünyaya gelince çevresinde dil, din, ahlâk, kültür, sanat, gelenek, görenek gibi birçok değerleri hazır olarak bulur. Bir başka deyişle çocuk içinde(5) yaşadığı ailede, başta dil olmak üzere hazır bulduğu davranış biçimlerini, alışkanlıklarını, gelenek ve göreneklerini, dini, ahlâki, hukûki, sosyal, kültürel ve fikrî anlayış ve yaşayışı farkında olmadan kabul eder(6)

İslâm açısından çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi, anne-babanın en önemli görevlerindedir. Hz. Peygamber'in hadislerinde, doğumdan itibaren çocuğa uygulanacak terbiye metodları, emzirilmesi, ilk günlerdeki giyimi, gıdası süt anneye verilecekse iyi bir süt annenin seçimi vb. hususlar hakkında elimizde ayrıntılı bilgiler mevcuttur.(7) Konunun İslâm Dini'ndeki önemini daha iyi belirtmek için bir mısâl verelim :

İmam-ı Mâlik'e, hıristiyan bir süt anne tutup tutulamıyacağı so-

rulunca olumlu cevap vermemiş ve şöyle demiştir: "Çünkü onlar şarap içerler, domuz eti yerler, ben, çocuğu bu yedikleri şeylerle besleyeceklerinden korkarım."(8)

En çok işçilerimizin çalıştığı Almanya'da, mecburî öğretim çağını aşmamış, yani 15 yaşın altındaki Türk işçi çocuk ve gençlerinin sayısı 518.000 (Nisan, 1979)'dir. Bunlar bütün müslüman çocukların %90'ını teşkil etmektedir. Türk işçi çocuklarının okullara dağılımı ise şöyledir(9) :

1. Okul öncesi eğitim kurumları	54.000
2. Temel okul	181.000
3. Real okul	3.939
4. Toplu okul	3.866
5. Meslek okulu	19.934
6. Meslekî branş okulu	1.741
7. Meslek lisesi	536
8. Branş okulları	168

(2) Çalışma Bakanlığı, Yurtdışı İşçi Sorunları, Ank., 1981. (Bu rakam çocuklarla birlikte 3 milyona yakındır.)

(3) 15 Temmuz 1983 istatistiklerine göre Hollanda'da 152.000 Türk yaşamaktadır. Yabancılar arasında Türkler ilk sırayı teşkil etmektedirler (Tercüman Gazetesi, 27 Aralık 1983).

(4) D.P.T. Millî Kültür, Ank., 1983, s. 8.

(5) E.B. Hurlock, Die Entwicklung des, Wien, 1972.

(6) K. YAVUZ, Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi, Ank., 1982, s. 1.

(7) Geniş bilgi için bkz. İbrahim CÂNAN, Hz. Peygamber'in Sünnetinde Terbiye, Ank., 1980,

(8) Mâlik b. Enes, el-Müdevvenetü'l-Kübra, Mısır, 1323/1905, II, 415-16.

(9) Kemal AYTAÇ, Federal Almanya'daki Türk İşçi Çocuklarının Din Eğitimi Meselesi, Türkiye I. Din Eğitim Semineri, Ank., 1981, s. 312.

9. Sağlık okulları	60
10. Mesleki ek okullar	63
11. Mesleki temel okul	2.425

Resmî bir raporda Federal Almanya'da yılda ortalama 30 bin çocuğa kötü muamele yapıldığı ve yüzlerce çocuğun ölene kadar dövüldüğü açıklanmıştır.(10) Federal Alman çocuk koruma derneklerinin "Geleceği olmayan çocuklar" başlığı altında yayınladığı bildiride, yaklaşık 57 bin çocuğun ailesiz olduğu belirtilmiştir.(11) Raporda her sene 100'ün üstünde 6-12 yaşları arasında çocuğun intihar ettiği, her altı çocuktan birinin okula uyuşturucu ilaç etkisi altında gittiği, Federal Almanya'da ölen çocuk sayısının hiç bir ülkede görülmeyen ölçüde olduğu da ifade edilmiştir.

Bu girişten sonra, Paris'ten yazılmış bir mektuptan bazı satırları okuyarak tebliğime başlamak istiyorum:

Sevgili Anneciğim, Babacığım!

Bu mektubu okuduğunuz zaman üzüleceğinizi biliyorum ..... beni affedeceğinizi, mâzur göreceğinizi umarım.

Anneciğim, Babacığım!

Ben artık İslâm Dini'ni terkederek hıristiyan oldum. Buna mecburdum. Eğer böyle yaptığım için bir günah işlemişsem, bilin ki bu günah tamamen size aittir, çünkü siz bana dinimi öğretmemiştiniz... Buraya geldiğim zaman herkesin dindar olduğunu gördüm. Yemeğe oturdukları zaman dua ediyorlardı. Sabahleyin kalktıkları zaman yine dua ediyorlardı. Din, Allah, Peygamber, Kur'ân ve ibadet hakkında bana pek çok şeyler soruyorlardı, ama ben hiç birine cevap veremiyordum, siz bun-

ları bana öğretmemiştiniz... burada genç-ihiyar herkes İncil okur... bütün bunlar karşısında içimde derin bir boşluk hissettim. Herkes dua ve ibadet ederken ben, ne kendi dinimi, ne de onların dinini bilmiyordum. Yavaş yavaş Hıristiyanlığı öğrenmek için bir merak sardı beni. Öğrendim ve işte nihayet hıristiyan oldum... eğer dinimi terkettiğim için günahkâr olmuşsam bu günah tamamen size aittir, Allah sizi affetsin.(12)

Bu mektupta dile getirilenler. Anayurt'ta, dine, millete, an'aneye kaygısız bir anne-babanın marifetiyle başlamış, Paris'te acı sona varmıştır. İnsanoglunda inanma ihtiyacı büyüktür, bunu da din karşılar. İslâm Dini bizi yoğurup yapıyor, milliyetimizin iki temeli dinimiz ile dilimizdir, ancak onlar sayesinde Türk oluyoruz(13)

Bu mektubu, yurtdışındaki çocuklarımızdan sadece birinin feryadı gibi görmek doğru değildir. Bu satırları, bir hissiyatın tercümanı olarak değerlendirmek lâzımdır.

Yurtdışındaki ikinci neslin sosyal meseleleri (0-6) yaş grubu üzerinde yoğunlaşmaktadır. (0-6) yaş arası çocuklar, Federal Almanya'da 1980'de 201.500'e ulaşmıştır. Federal Almanya için bu önemli bir rakamdır.(14)

(10) Tercüman Gazetesi, 3.1.1985.

(11) Almanya'da Anaokulları genellikle:

- Kiliseler,
- Diğer dini kuruluşlar,
- Belediyeler,
- Devlet

tarafından sevk ve idare edilir.
(12) İslâm Mecmuası, Ekim, 1962, sy. 61.

(13) Ahmet KABAKLI, Tercüman gazetesi, 25.2.1983.

(14) Orhan Türkdoğan, İkinci Neslin Dramı, İst., 1984, s. 70.

Şu hususu hemen belirtelim ki, yurtdışı işçi çocuklarımızın en büyük sıkıntısı, Batı Avrupa ülkeleriyle aynı dinden olmayışımızdan kaynaklanmaktadır. Bugün karşımıza çıkan problemler şüphesiz ki yılların birikimidir; en büyük mesele de orada doğan çocuklarımızın durumudur. onların Almanlaşmasıdır. Bir bakıma bunlar Alman'yanın üvey çocuklarıdır. (15)

Bilindiği gibi insan faaliyetlerinde değişme, hem sosyal, hem de kültürel unsurları ihtiva eder. Dil, kültürün ilk temel unsuru olduğu, gibi, diğer kültür unsurlarının da başlıca taşıyıcı ve hazinesi durumundadır. Devletin kültür sahasındaki faaliyetlerinin gayesi, toplumun maddi refahı ile mânevî mirası arasında paralel bir gelişme sağlamaktır. (16)

Yurtdışındaki çocuklarımızın karşıya buldukları meselelere gelince :

1. İki ayrı din, dil, kültür, ve eğitim sisteminin varlığı,

2. O ülkenin kendi çocukları ile kaynaşma konusu, o ülkede doğan çocukların durumu,

3. Ana-babanın an'anevî değer hükümlerinden kaynaklanan problemler,

4. Başka aile fertleri yanında kalan çocukların durumu,

5. İş bulmak için ailésinin yanına sonradan gelen çocukların durumu, özellikle kız çocuklarının belli bir yaştan sonra okula gitmeyişleri,

6. Ailenin bütünü ile birlikte göç eden çocukların karşılaştıkları problemler.

T.C.Dış İşleri, Millî Eğitim ve Çalışma Bakanlıkları vasıtasıyla sağ-

lanan bilgilere göre, 1980 yılı sonu itibariyle yalnız Almanya'da, (0-6) yaş grubu ile 16-18 yaş grubu arasında toplam 584.400 çocuk ve genç bulunmaktadır. 1981 yılında Batı Berlin'de sadece Wedding Mahallesi'nde bütün ilkokullarda bulunan çocukların %87'sini Türk çocukları oluşturmaktadır. (17)

Yurtdışındaki işçilerimizle yeterince ilgilenilmediği gibi (18), işçi çocukları ile de kâfi derecede ilgilenilmemiştir (19); İsveç'te Türk çocuklarının ana dil eğitiminde Yugoslavya'dan getirilen okuma kitaplarının kullanılmasına seyirci kalmıştır. (20) Özellikle Batı Avrupa ülkelerinde (21) yaşayan çocuklarımızın, bir dejenerasyonun kucagina itilmelerine ses çıkarılmamıştır :

1. Anne-baba, yoğun bir çalışma temposuna uymak zorundadır,

2. Anne-baba, istenilen kültür seviyesinde değildir,

(15) Bilgi için bkz. Mak Vonder Grün, *Leben im gelopten Lond, Darmstadt, 1978, s. 7-24.*

(16) D.P.T. Millî Kültür, Ank., 1983, s. 2-8.

(17) Sabri KUMBARAOĞLU, *Yurtdışındaki Türk Gençlerinin Mesleki Eğitimi, Yurtdışındaki Türk Çocuklarının Eğitim Sorunları, Ank., 1979, s. 48.*

(18) Siegmur Geiselberger, *Ausländische Arbeiter, Frankfurt, 1972.*

(19) Devlet Plânlama Teşkilâtı, 8 Aralık 1982 tarihinde yaptığı toplantıda Yurtdışı İşçi Meseleleri'ni tesbit ederek I. ve II. neslin mevcut problemleri ile işçi çocuklarının din eğitimleri hususunda alınması gereken tedbirleri görüşmüştür.

(20) Bkz. *Yurtdışı İşçi Sorunları, s. 152.*

(21) Krş. M. Hartmann, *Türkische Kindern in Niemandland, Uyrecht, 1977.*

3. Çocukların eğitim ve öğretimi resmen bir merkezden sevk ve idare edilmemektedir,

4. Dini, millî kültür ve sosyal ders öğretmenleri, gerek sayı, gerek program itibarıyla yeterli düzeyde değildir, Türk çocuklarına farklı eğitim uygulanmaktadır.(22)

Yurtdışındaki çocuklarımız sadece Anaokullarında değil, diğer okul dönemlerinde de kesif bir Hıristiyanlık propağandasının tesiri altında bulunmaktadır.(23)

Bilinen bir gerçektir ki, Din Eğitimi ahlak eğitiminden farklı değildir. Din Eğitimi de sistemli bir şekilde ancak okulda verilebilir.(24) Din, her millet için koruyucu bir zırh gibidir.

Yurtdışındaki çocuklar dini ve millî duygularımızı bolca teneffüs etme imkanından da mahrumdur. Tertemiz duygu ve inanç taşıyan çocuklar, çoğunlukla iyi bir din kültürü olmayan anne ve babadan da dini ve millî telkin alamamaktadır. Türk milleti çocuklarını yurtdışında da olsa kendi inanç, töre, gelenek ve değerleri istikametinde şuurlandırmak zorundadır. Onların Müslüman-Türk çocuğu olarak yetişmesini, yabancılaşarak elimizden çıkmasını istemiyorsak, bu mesele üzerine ciddi olarak eğilmek mecburiyetindeyiz. Çocuklarımıza din bilgisi verebilmek için lise, ortaokul, hattâ ilkokulu bitirmelerini beklemekle geç kalmış olabiliriz. Batı Avrupa ülkelerindeki çocuklarımıza yeterli dini bilgi ve millî kültürün verilemeyeceği, onların Müslümanlık dışı dini propogandalara kapılmalarına ve yıkıcı cereyanların tesiri altında kalmalarına sebep olmuştur(25)

Yurtdışındaki en şanssız çocuklar anne ve babaları çalışan çocuk-

lardır. Bu çocuklar mecburen kreşlere bırakılır ve o kreşlerde yabancı çocuklarla birlikte büyütülür, yabancı kültürlerle yetiştirilir. Meselâ, bir Alman kreşinde yetişen çocuğumuz ister istemez şu soruya cevap bulmaya çalışır:

— Alman mıyım, Türk müyüm?

Yıllar öncesi Almanya'ya işçi gönderilirken düşünülmemiş olan Din Eğitimi meselesi Türk çocukları üzerinde olumsuz etkisini gösterirken, Alman ilgililer bu nesle "Bir daha Türkiye'ye dönmeyecekler" gözüyle bakmıştır.(26) Türk basınında da, Almanya'daki Türk çocuklarının Almanlaşması ile ilgili endişeler gün geçtikçe büyümüş, yeni yetişen bir neslin kayboluşu acı bir şekilde dile getirilmiştir. Peygamber Efendimiz de bir hadis-i şeriflerinde: "Her doğan çocuk fitrat üzere doğar. Bundan sonra anası, babası onu hıristiyan veya mecûsi yaparlar."(27) Buyurmaktadır.

Bilinen bir gerçektir ki, insanın yaratılışında mevcut olan fitrat temizliği, dışarıdan herhangi bir müdahale olmadığı takdirde onun Hak ve hakikati bulmasını temin edecek güçtedir. Yabancı ellerdeki çocuklarımızın bu fitrat temizliğini koru-

(22) Diyanet Gazetesi, Ocak 1983, sy. 287.

(23) Muzaffer ANDAÇ, Almanya'da İki Terbiye Arasında Böcalayan Türk Çocukları, Türkiye I. Din Eğitimi Semineri, s. 294-301.

(24) Krg. için bkz: M. Mildemberger un H. Vöcking, Islamische und CHRISTLICHE Feste, Frankfurt am Main 1984.

(25) Diyanet Gazetesi, 1 Mart 1977, sy. 160.

(26) Diyanet Gazetesi, 1 Mayıs 1979.

(27) Müslim, K. KADER, nu. 22-24.

yucu ne gibi tedbirler alıyoruz? Çığ gibi büyüyen rakamlar karşısında endişe etmemek mümkün müdür? (28)

Alman sosyologları da yabancı işçilerin çocukları hakkında hazırladıkları raporda, Almanya'da Türk işçilerinin her yıl 130 bin çocuğun doğduğunu, 1985 yılında Almanya'daki Türk çocukları sayısının 1 milyon 350 bini geçmesinin beklendiğini belirtmişlerdir. (29) Ayrıca yine aynı raporda Türk çocuklarının kendi dinlerine ve öz kültürlerine yabancı olarak yetiştikleri, çok elverişsiz şartlar altında yaşadıkları, çevreye uyum sağlamakta güçlük çektikleri de açıklanmıştır. Yine Alman basınına göre sokaklarda kalan Türk çocukları serseriliğe alışmakta, suça itilmekte, daha da teklikelisi anarşist olarak yetişmektedirler. (30)

Yurtdışındaki çocuklarımız için en büyük tehlikelerden biri de, Almanların Türk çocuklarını Alman uyruğuna geçirmeleri, böylece nüfus artışı olmaması sebebiyle oluşan işgücü açığının bu yolla kapatılmasını istemeleridir. 1985'te sayıları 450 bini geçecek olan Türk çocukları dini, milli, örf ve âdetlerimizden, bir daha geri dönmek üzere kopmaktadırlar.

Tebliğimin girişinde, yurtdışındaki bir gencimizin anne-babasına yazdığı mektuptan, yürekler acısı feryattan bazı pasajlar nakletmiştim. Şimdi de yine yurtdışında, İsviçre'de çalışan bir işçimizin mektubundan bazı satırları dikkatinize sunmak isterim?

.... Evliyim, iki çocuk babasıyım. Küçük iken hiç bir şey yok gibi idi. Büyük olunca dertler de büyüdü... burası öyle bir yer ki her şey serbest, modern hayat varmış..

burada genç kızlarımızı, istikbalin genç annelerini buralara mı bırakalım? (31)

Bu satırlar da bir yurtdışı gerçeğini gözlerimiz önüne sermekte, ilgili bütün kuruluşları acilen tedbirler almaya çağırılmaktadır. (32)

Bundan takriben 19 sene önce gelen bir başka işçi mektubunda da şu feryat yükselmektedir:

"Biz karı koca ikimiz de çalışıyoruz, çocuğumuzu bir kreşe verdik, o kreşte yabancı çocuklarla beraber henüz hazırlık tahsiline başladılar. Akşamları eve geldiğimiz zaman gördüğümüz tablo korkunçtur. Haç çıkarıyorlar. İstavroz çikarmalarına engel olamıyoruz. Allah rızası için bu konuda bize yardımcı olun. (33)

Tebliğimin bazı bölümlerinde belirttiğim gibi, yurtdışındaki işçilerimizin sosyal güvenlik haklarını kısmen de olsa teminat altına almak için gösterdiğimiz gayreti, onların ve çocuklarının mânevî ihtiyaçları için düşünmemişiz.

Almanya'daki Türk çocuklarının problemlerini daha iyi anlatabilmek için bazı tesbitler yapılabilir:

- (28) Diyanet Gazetesi, 1 Mayıs 1975, sy. 116.
(29) Diyanet Gazetesi, 15 Nisan 1978, sy. 187.
(30) Diyanet Gazetesi, 1 Şubat 1980, sy. 230.
(31) Diyanet Gazetesi, 1 Şubat 1978, sy. 182.
(32) Geniş bilgi için bkz. A. Oktay GÜNER, Yurtdışındaki İşçiler ve Sorunları, İst., 1972.
(33) Kaya ÖZDEMİR, Yurtdışındaki İşçi Çocuklarının ve Ailelerinin Din Eğitimi,, Türkiye I. Din Eğitimi Semineri, s. 282.

1. Baba çalışıyor, anne çalışmıyorsa bu ideal bir durumdur, Türkiye'deki terbiye şartları genellikle uygulanabilir,

2. Şayet yeni doğan bebeğin annesi Almanya'da çalışıyorsa bu durumda, bebeğin bakımı için iki imkân vardır:

a. Anne iyi bir inanç sahibi değilse ve şansı varsa bebek için bir kreş bulur. Çocuğun kreşe başladığı andan itibaren Türklerin problemleri de başlar; çünkü kreşlerdeki terbiye ile Türk aile yuvasındaki terbiye tamamen ayırdır,

b. Şayet Almanya'da yeni doğan bebek için bakım yuvası bulunmazsa bebek bakımını evdeki abla üstlenir, bu da her hâl-ü kârda kreşten iyidir.

3. Genellikle Türk çocukları Almanya'da büyük bir rûhî baskı altında bulunurlar. Alman ve Türk terbiye sistemlerinin çocuk ruhunda yarattığı bölünme, çocuğu sinirli, huzursuz, âsî hattâ ruh hastası yapar.

4. Almanya'daki Türk aileleri, çocukların Alman sınıfındaki terbiyelerine ya kayıtsızdırlar veya karşıdırlar. Bunun için çocuk iki terbiye arasında kalır. Bu sebeple Türk çocukları rûhî bozukluklara müptelâ olurlar.

5. Pratik olarak Türk çocukları okullarda ikinci bir yabancı dil öğrenemediklerinden üniversiteye giremezler.

6. Bilerek Alman makamları yabancı işçi çocuklarına zorluklar çıkarırlar ki, Almanya'daki bilgi dereceleri yüksek bir düzeye ulaşmasın; çünkü işçi çocukları eğitilirse

Alman makamlarından daha iyi işler isteyecekler, böylece Almanya "pis işleri" yaptırmak için yeniden yabancı memleketlerden işçi talebetmek zorunda kalacaktır.(34)

7. Türk işçileri genel olarak toplu oturmakta, din, dil, kültür, eğitim sınıf, eğitim düzeyi vb. farklılıklar sonucu Alman toplumu ile bütünleşememektedirler.

8. Türkler, çocuklarımız "Almanlaşmasın", "Hıristiyanlaşmasın" endişesi ve ekonomik sebeplerle okul öncesi eğitime gereken değeri vermemektedirler.(35)

Almanya'daki Türk işçi çocuklarının devam ettikleri okullardaki problemleri tutumları, babalarının meslekî durumları ve Alman toplumunda son yıllarda giderek yoğunluk kazanan "yabancı düşmanlığı" imajından ötürü birtakım müşahhas olaylar sergilemektedir. Öyle ki Altbach'ta bir Türk öğretmenin bize anlattığına göre bir gün okulda tüküren bir Alman çocuğu yanındaki Türk çocuğuna "Siz işçi çocuğusunuz, temizle bunu" diyebilmiştir.(36) Bu tür olaylar her zaman Türk işçi çocuklarının karşılaştıkları olaylardır.

Yurtdışındaki çocuklarımızın eğitim ve öğretimi istenilen düzeyde olmadığı gibi, özellikle Din Eğitimi konusu hiç de iç açıcı değildir. Çocuklarımız yabancı din sâliklerinin, özellikle misyonerlerin taarruzu al-

(34) Muzaffer ANDAÇ, A.g.m., s. 301.

(35) Mehmet ADEM, Yurt Dışındaki Çocukların Eğitim Sorunları, Ank., 1979, s. 75.

(36) Orhan TÜRKDOĞAN, A.g.e., s. 85.

tında bulunmaktadır.(37 Bir misyoner teşkilâtı olan İsa Cemiyeti adındaki hıristiyan tarikatının bir üyesi bu konuda aynen şöyle diyor :

Çocuğunuzu yedi yaşına kadar bize bırakın, ondan sonra ne yaparsanız yapın, hayatının sonuna kadar Cizvit(38) kalacaktır.

Yurtdışındaki çocuklarımızı bekleyen bir diğer tehlike de, materyalist, yıkıcı komunizm propagandasının tesiri ile karşı karşıya bulunmalarıdır. Alman okulunda papaz olarak görev yapan Rittel, Müslüman-Türk çocuklarıyla yeterince alakadar olunmadığını, bunlar dinsiz, imansız yetişirse, yarın felâket olacağını, eğer bunların anarşist olması istenmiyorsa, çocuklarla yakinen ilgilenmek gerektiğini(39) söylemekten kendini alamamıştır.

Şimdi de yurda kesin dönüş yapan işçi çocuklarıyla yaptığımız anketten bazıları gözden geçirelim:

Yusuf Baysal, 1972 Almanya doğumlu, 6 yaşında Almanya'da okula başladı, 3 yıl okuduktan sonra 4. yıl Konya İhsaniye İlkokulu'na kaydoldu. Bir yıl sonra okuldan atıldı. Babası öğretmen tutarak yetiştirilmesini ve Türkiye şartlarına intibakını sağlamaya çalıştı. Babasının uyum konusundaki görüşleri :

1. Çocuk ilkokulu bitirir bitirmez Türkiye'ye gönderilmeli, her şeyden önce din bilgisi verilmeli,

2. Almanya'da çocuk 4 gün Türk okuluna, 2 gün Alman okuluna gitmeli, Türkçe mutlaka öğrenmeli, Türk tarihi sevdirilerek anlatılmalı,

3. Almanya'daki çocuklarımızla hem veli, hem de okul ilgisi arttı-

rılmalı, çocuğun okuldan aldığı bilgi, bizim Millî Eğitim Bakanlığınca kontrol edilmeli,

4. Türkiye'ye gelen çocuklara öğretmenler özel ilgi göstermeli, mümkünse onlara bir yıl Türkiye, Türk büyükleri, vatan, millet, bayrak ve din sevgisi verilmeli,

5. Almanya'daki Yehove Şâhîtlere'nin tasallutundan Türk çocukları mutlaka kurtarılmalı.

Eyüp ERTÜRK, Konya Karma Ortaokulu'nda 3. sınıf öğrencisi. Almanya'da Dochem şehrinde 11 yıl kalmış. Orada orta dereceli bir okulu bitirmiş. Duygu ve düşüncelerini şöyle dile getiriyor:

1. Derslere, öğretmenlere ve halkımıza, buradaki davranışlara alışamadım. Dinim hakkında bilgim yok denecek kadar az, Hıristiyanlığı, Müslümanlık'tan iyi biliyorum,

2. Sorunların halledilmeli, bunun için biraz zamana, benim de gayret göstermeme ihtiyaç var,

3. Biz Türk çocuklarına, Almanya'da kaldığımız sürece Türkçe, Din Bilgisi ve Türk tarihi öğretilseydi durumumuz hiç de böyle olmazdı.

Nizamettin Örs, Konya, Çumra 1970 doğumlu. Almanya, München'de 8 yıl kalmış. Orada orta dereceli

(37) Sami USLU, Yurtdışındaki İşçilerimizin Dinî Konularda Eğitimi, Türkiye I. Din Eğitimi Semineri, s. 287.

(38) Tutucu ve sofî Hıristiyan Tarikatı. XVI. y. yılda Fransa'da kurulmuştur. İsa Derneği adı ile de anılır (İ.A. Gövsa, Yeni Lügat ve Ansk. İst., 1954, I, 409).

(39) Abdulkadir POLAT, Almanya'da İşçi Çocukları, Türkiye I. Din Eğitimi Emini, s. 291.

bir okulu bitirmiş, 1984-1985 öğretim yılında Konya Gazi Lisesi 1. ci sınıfına kaydolmuş. Türkiye'ye uyum konusunda şunları söylüyor :

1. Buradaki okul şartları bana zor geliyor, Almanya'da modern matematik okumadık, burada okuyoruz, alışmakta zorluk çekiyorum,

2. İslâm Dini'ni ve anadilim Türkçe'yi iyi bilmiyorum, onun için de dersleri tam olarak takibedemiyorum,

3. Yurtdışından gelen bizlere hiç olmazsa bir yıl Türkçe öğretilsin.

4. Okul ve çevrenin bakımsızlığı beni olumsuz yönde etkiliyor,

5. Türkiye'deki okul ve müfredat bana ağır geliyor,

Umud ÖZYEŞİL, İserlohn, 1970 doğumlu. Şimdi Konya Karma Ortaokulu II/H sınıfı öğrencisi, Almanya, İserlohn'da 14 yıl kalmış. Orada orta öğretim I. ci sınıfını bitirmiş. Türkiye'ye uyum konusundaki görüşlerini şöyle sıralamaktadır:

1. Dinim hakkında bilgim yetersiz, Türkçe'deki deyimleri ve sözcüklerin anlamlarını bilemiyorum,

2. Daha yeni geldim, çok az süreye Türkiye'de kaldım, çevremdekiler hakkında bilgim yok,

3. Yurtdışındaki okullar, gerek ders, gerek disiplin olarak farklı,

4. Okula ve çevreye uyum sağlamamız için Millî Eğitim Bakanlığının, bizim gibi olanlara ücretsiz kurs vermelerini isterim,

5. Her öğretmenimizin bizlere özel ilgi göstermelerini, mânevî dinî dersler vermelerini istiyorum,

6. Konuları bildiğim halde Türkçe olarak anlatamıyorum, yazılılarda ve sözlülerde bildiğim halde tam anlamıyla anlatamıyorum.

Şimdi de okul idarecilerinden ikisinin uyum konusundaki görüşlerini dinleyelim:

Osman Ak, Konya Karma Ortaokulu Müd. Yard. Tesbit ve intibaları :

1. Avrupa'daki eğitim-öğretim ile yurdumuzdaki eğitim-öğretim oldukça farklı, yurdumuzdaki eğitim-öğretime göre oldukça geridir,

2. Avrupa ve Türk toplumları arasındaki yapı ve gelenek farklılığından kaynaklanan sebepler vardır. Çevre çocuğu oldukça etkilediği için, Türkiye'de zorluk çekiyor ve yalnız kalıyorlar,

3. Dilden ileri gelen sebepler vardır. Türkiye'yi yeteri kadar bilmediklerinden zorluk çekiyorlar,

4. Bilgi noksanlıklarının giderilmesi için Din Bilgisi, Türkçe ve Matematik derslerinden kurs verilmesi gerekir,

5. Uyum meselesi için sabırla ve teenni ile zaman geçmesi beklenmelidir.

İstanbul, Erenköy Kız Lisesi Din Bilgisi ve Ahlâk Kültürü öğretmeni, Müd. Yard. Mehmet SAKLAN da, kendi okulundaki işçi çocuklarının Türkiye'ye uyumları konusundaki görüşlerini şöyle dile getiriyor :

Bu çocukların hepsini aynı kategori içinde mutalaa etmek mümkün değil. Yurt dışında ne kadar az öğrenim görmüşler, ne kadar erken yurda dönmüşlerse, intibakları

o kadar kolay oluyor. Meselâ, Almanya'da orta öğrenimini bitirerek Lisemizin 1'inci sınıfına kaydolan öğrencilerden, meramını anlatamadığı için kızarıp bozaran, hatta ağlayanları bilirim. En çok sıkıntı çektikleri dersler, Türkçe, Din Bilgisi ve Edebiyat dersleridir. Almanya'da doğup büyüyenlerin Türkçe'ye dilleri zor dönüyor. Orada hiç Din Bilgisi ve Kur'an dersi almamışlarsa namaz sürelerini ve duâlarını okumakta zorluk çekiyorlar. Ancak zamanla intibaklarında gözle görülür derecede ilerleme olduğunu söyleyebilirim. Başlangıçta, oradaki eğitim ve öğretimin, bize göre disiplin açısından arzettiği farklılık, intibaki zorlaştıran en büyük âmildir diyebilirim. Bunun düzeltilmesi zamana bağlıdır. Bu çocuklara, din, vatan, millet, bayrak sevgisini aşlayan takviyeli ve seviyeli kurslar yapılmalıdır.

Hal böyle olmasına ve Türkiye şartlarına uyum konusunda ciddi endişeler bulunmasına rağmen, günlük bir İstanbul Gazetesinde⁽⁴⁰⁾ yer alan bir haber bizi sevindirmiştir:

1984-1985 öğretim yılı birinci sömestrin sona ermesi münasebetiyle yapılan karne töreninde Üsküdar Anadolu Lisesi'nde başarı oranının %70 olduğu açıklanmıştır. Gurbetçi çocukların okuduğu okulda 740 öğrenciden 165'i takdirname almıştır. Yabancı ülkelerde doğmuş büyümüş gençlerimizin kısa sürede uyum sağladığı ilk karnelerle belli olmuştur. İstanbul Millî Eğitim Gençlik ve Spor Müdürü, öğrencilerin uyum güçlüklerinin⁽⁴¹⁾ giderilmesi için, ikinci dönemde okula iki rehberlik ve din bilgisi uzmanı gönderileceğini açıklamıştır.

1983 yazında Türkiye'ye ziyaret için gelen Gymnasium (Lise) öğrencisi bir Türk kıza, gazetecilere, Türkiye'ye uyum konusundaki duygularını şöyle anlatıyor :

"... Alman okulunda okuyoruz. Günün yarısını Alman okulunda geçiriyoruz. Eve geldik mi Almanca konuşuyoruz; annem ve babamla büyük bir konuyu tartışmıyoruz. Türk arkadaşlarla yarı Almanca, yarı Türkçe istediğimiz gibi konuşuyoruz..... buraya (Türkiye'ye) gelince rahatsız oluyorum. Dinimiz hakkında yeterli bilgimin olmayışı, namaz dualarını okuyamayışım beni burada üzüyor. Hiç bir konuyu rahat konuşamıyorum.⁽⁴²⁾

Almanya'da 14 yıl kaldığını ifade eden Türk işçisinin kızı Nilüfer, böyle konuşuyordu. Türkiye açısından Nilüfer, sosyal bütünleşme için bütün normları seferber kılmış durumdadır.⁽⁴³⁾

Bu tesbitlerin ışığında sonuç olarak diyebiliriz ki, yurtdışındaki çocuklarımızın Türkiye'ye uyumları konusunda hem âcil, hem de kademelî bir uygulama şarttır. Öncelikle yurtdışına işçi göçünü önlemek, vatan evlâtlarına bu ülkede çalışma imkânı sağlamak zorundayız. Bu iş gücü potansiyeli hazırlanuncaya kadar, yurtdışına giden işçilerin çocuklarına Türkiye'de eğitim-öğretim im-

(40) Tercüman Gazetesi, 28.1.1985.

(41) Almanya'da ALFA adını taşıyan (Yabancı Çocukların Yetiştirilmesinde ve Eğitiminde Rol Alan Öğretmenlerin Yetiştirilmesi) bir araştırma grubu, intibak meselesi üzerinde çalışmaktadır.

(42) Tercüman Gazetesi, 16.7.1983.

(43) Orhan TÜRKDOĞAN, A.g.e., s. 107.

kânları sağlamalıdır. Bunun sağlanması ise, her kademedeki yatılı okulların sayılarının arttırılması ve yenilerinin açılmasıyla mümkündür.

Ailesiyle yurtdışına gitmek zorunda olan çocuklarımız için o ülkelerde gerekli tedbirler alınmalıdır. Bunun için de her hal-ü kârda ilkokuldan liseye kadar eğitim-öğretim yapan, Türk Millî Eğitim sistem ve programının tatbik edildiği okulların açılması sağlanmalıdır. Eğitim ve öğretim bir bütün olduğuna göre, Türkiye'ye dönüşte ortaya çıkabilecek mahzurlar da böylece giderilmiş olacaktır.

Eğitimine yurtdışında devam zorunda olan çocuklarımızın, yabancı ve hıristiyan bir toplumda yaşadıkları düşünülerek, dîni ve millî değerlerimizin benimsetilmesi çok önemli bir noktadır. Özellikle onların Din Eğitimi'ndeki boşlukları doldurulmalıdır.

Yurtdışındaki işçi çocuklarına Türkiye gerçeklerini tanıtmak, dîni ve millî değerlerimizi öğretmek, tarih hazinemizi tanıtmak aynı zamanda onların aşâğılık duygusundan kurtulmalarını da sağlayacaktır. Dîni ve millî değerlerini kaybeden bir milletin yaşama gücünü yitireceğini gözden uzak tutmamalıyız. Bizim, bu değerleri kaybetmediğimiz için İstiklâl Savaşı'nı kazandığımız o çocuklarımıza özellikle anlatılmalıdır. Böylece yalnız maddî imkânların tek başına her şeye kâfi gelebileceği de anlaşılmalıdır.

Yurtdışındaki çocuklarımızın bakım ve terbiyelerinin kendi kontrolümüzde yapılmasını sağlamak şarttır. Bunun için Türk kadın bakıcılarının görevlendirileceği bakım evleri kurulmalıdır. Böylece çocuklarımız, yabancı çocuklarla aynı kreşlerde büyüme, papaz ve râhibelerden dîni telkin almak fâciasından kurtarılacak, bu açıdan da yurda dönüşlerinde uyumları büyük bir mesele teşkil etmeyecektir.

Yurtdışına gönderilecek din ve eğitim elemanları iyi bir süzgeçten geçirilmeli, çeşitli sebeplerle Türkiye'den kaçmış veya anarşik eylemlere karışmış elemanların, sözleşmeli de olsa oradaki çocuklarımıza öğretmenlik yapmaları mutlaka önlenmelidir.

Almanların üçüncü nesil dedikleri, asimile edileceğini yani Alman toplumu içinde eritileceğini söyledikleri nesil kaybedilmek üzeredir. Almanların yabancı muamelesi yaptıkları milletlerin başında şimdi biz gelmekteyiz. Bu durum diğer Batı Avrupa ülkeleri için de aşağı yukarı aynıdır.

On yılda onbinlerce genç yaratık yaban ellerde, işsiz, güçsüz belâlı, serüvenler içinde⁽⁴⁴⁾ diye dövünmeğe devam etmek istemiyorsak tez elden tedbirlerimizi arttırmalıyız.

(44) Dursun AKÇAM, Yurtdışındaki Türk Çocuklarının Eğitim Sorunları, Ank., 1979.